

Éterický Kristus a jemu sloužící duch Michael

Sergej O. Prokofjev

„Zdůrazňoval jsem to častěji v různých přednáškových cyklech, že v listopadu 1879 ona duchovní bytost, kterou označujeme jako archanděl Michael, dosáhla zvláštního vývojového stupně. Michael se stal takřka vůdčím duchem. Tento vůdčí duch nyní připravuje událost, která je naznačena v mém prvním mysterijním dramatu jako zjevení éterického Krista na Zemi.“

Rudolf Steiner

Celá činnost Rudolfa Steinera - od jeho raného filosofického díla až po jeho poslední články, které tvoří jakousi kulminaci a závěr jeho pozemské činnosti jako křesťanského zasvěcence a duchovního učitele - stojí ve znamení Michaelova mystéria a jsou nerozlučně spojena s tajemstvím svobody člověka a jeho novým vztahem ke Kristu.

„Z čistě lidských sil poznání“ položil Rudolf Steiner základy této podstaty svobody ve svém díle „Filosofie svobody“. Na konci svého života pak položil základy „kosmické podstaty svobody“ ve světle michael- ského mystéria. Z této michael- ské otázky týkající se vztahu svobody člověka také vznikla známá moderní cesta ke Kristu. Neboť jen v Něm a s Ním nachází současný člověk v epoše duše vědomé svou svobodu v nejhlubším slova smyslu.

A je to Michael sám, kdo dnes ukazuje mystérium Golgoty jako zdroj lidské svobody, která je základem pro rozvoj opravdové lásky. „Že můžeme být svobodné bytosti, za to vděčíme božskému činu lásky. Tak se smíme jako lidé cítit jako svobodné bytosti, ale nesmíme nikdy zapomenout, že vděčíme za tuto svobodu láskyplnému činu Boha.... Myšlenky na svobodu by lidé neměli mít bez toho, že by

nemysleli na vykupitelský čin Kristův. Teprve potom je myšlenka na svobodu oprávněná. Když chceme být svobodní, musíme přinést oběť - být vděční za naši svobodu Kristu!“ (GA 131, 14. 10. 1911).

Ve světle Michaelova mystéria může člověk najít esoterické základy citovaných slov v následujícím popisu Rudolfa Steinera: „Michael nám může dát nové spirituální světlo, které můžeme pozorovat jako přeměnu onoho světla, které nám dal v době mystéria Golgoty, a lidé naší doby se smějí do tohoto světla postavit“ (GA 152,2. 5.1913). Postavit se do tohoto Michaelova světla dnes ale znamená „pochopit novou pravdu o mystériu Golgoty“ (tamtéž), to znamená dorůst k mystériu Golgoty na rozhraní věků v duchu jeho opakování v duchovním světě hraničícím se Zemí v naší době.

V článku o Michaelově mystériu charakterizuje Rudolf Steiner bytost Michaelovu tak, že Michael se od počátku lidského vývoje na tomto vývoji podílel. „Michael je ale duchovní bytost, která od začátku obrací svůj pohled na lidstvo. Vede určitým způsobem jednání bohů tak, aby mohlo lidstvo z kosmického úhlu pohledu obstát.“ Je to také duch, který v lemurské době, aby vytvořil *podmínky* pro pozdější lidskou svobodu, srazil luciferské duchy z vyšších duchovních sfér do říše lidí, což je v bibli popsáno jako pád do hříchu. Rudolf Steiner to formuluje takto: „A srazil své odpůrčí duchy dolů na Zemi, to znamená: Tím, že Michael srazil odpůrčí luciferské duchy dolů, mohl být člověk proniknut svým rozumem, tím, co odpovídá lidské hlavě“ (GA 194, 22. 11. 1919).

Z toho je zřejmé, že kromě tohoto podílu Michaela na pádu člověka do hříchu - což se stalo na příkaz ještě vyšších duchů - bylo také jeho úkolem ochránit před tímto údělem i část Adamovy bytosti, kterou jsme už popsali jako „sesterskou duši“ prvního člověka, aby nepropadla luciferským duchům. Od té doby je jejím strážcem ve vyšších světech, a tím i strážcem nebeského věrného obrazu (Ebenbild) člověka. Že tomu tak opravdu je, na to ukazují některé

varianty takzvané „Zlaté legendy“, podle kterých je Michael povolán být strážcem stromu života, popřípadě obou vzájemně propletených stromů - stromu poznání a stromu života - před působením odpůrcích bytostí a před tím, aby si je přivlastnili „padlí“ lidé.

V první kapitole jsme poukázali také na bezprostřední Michaelovu účast na třetím předstupní mystéria Golgoty, z čehož také vyplývá jeho spolupůsobení na obou prvních stupních, protože je činný všude tam, kde jde o boj proti odpůrcím mocnostem ve smyslu Krista: je to vždy on, kdo stojí svýma nohama na drakovi.

Michael prožil na Slunci mystérium Golgoty, díky kterému bylo duchovní centrum naší kosmické soustavy přeneseno ze Slunce, to znamená z oné říše, které on sám sloužil, na Zemi. Tuto Kristovu cestu ze Slunce do říše lidí brzy následovalo i to, čeho byl Michael od prapočát-ku v kosmu správcem: kosmická inteligence neboli intelektualita. Její proud dospěl k Zemi na přelomu 8. a 9- století. Od té doby se začíná kosmická inteligence na Zemi stávat lidskou inteligencí. Lidé to prožívají tím, že ji pocítují ve svém nitru stále více jako zdroj vlastních myšlenek. A touto cestou vyrůstá základ pro svobodu v duších lidí.

S počátkem epochy duše vědomé (1413) lidé získávají tuto novou schopnost individuálního tvoření myšlenek stále více, a tím poněmáhlu dosahují sféry svobody. Tím ale také vzniká nebezpečí, že se této v nich žijící inteligence, jež dříve patřila Michaelovi, zmocní ahrimansští duchové. Že se to skutečně stalo během staletí, která prošla, ukazuje celý vývoj novodobé vědy. Ta má sice svůj původ v křesťanském vývoji lidstva (viz GA 148,1.10. 1913), ale stále rostoucí měrou se ukazuje její materialistická orientace na ahrimanské mocnosti, které se jí postupně zmocňují. Tak leží osud michaelské inteligence tak jako nikdy předtím naprosto v rukách lidí. A dnes právě na tomto poli sílí boj o Michaelův impuls na Zemi. A tak dnes zaznívá rozhodující otázka: Pronikne v naší době vedle přírodní vědy pravá duchovní věda postupně zemskou civilizaci ve smyslu Michaelova vedení a konečně ji promění, nebo definitivně ovládnou zemskou evoluci dalším šířením materialismu ahrimanské mocnosti?

V naší době jde o to, že se člověk musí pro svůj další vývoj rozhodnout mezi Michaellem a Ahrimanem. Aby mohlo být toto rozhodnutí v lidstvu učiněno ve smyslu dobrých bohů, kteří je vedou, zřídil Michael v duchovním světě nejprve v době od 15. do 18. století svou nadsmyslovou školu a později také kosmický kult, aby připravil lidské duše v duchovním světě mezi dvěma inkarnacemi na tento boj o svou inteligenci, který později budou muset vybojovat na Zemi ve svých srdcích. Neboť už během svého současného vedení lidstva (od roku 1879 až asi do roku 2300) musí Michael v tomto boji o základní orientaci zvítězit. „Více než jakýkoli jiný boj je tento boj umístěn do lidského srdce. ... A v průběhu 20. století, až uplyne první století po konci kali-yugy, bude stát lidstvo buď u hrobu své civilizace, nebo na začátku oné doby, kdy v duších lidí, kteří spojili ve svých srdcích inteligenci se spiritualitou, povede Michael svůj boj pro vítězství svého impulsu“ (GA 240, 19. 7. 1924). A v tomto rozhodujícím boji se musejí především lidská srdce „stát Michaelovými pomocníky o dobytí z nebe na Zemi padlé inteligence“ (tamtéž, 20. 7. 1924).

Aby přitom mohl být sám, opustil Michael sluneční sféru a postupně sestoupil do duchovního světa hraničícího se Zemí. Tato cesta odpovídá v Michaelově vývoji době vystoupení ze stupně archandělů na stupeň archai: Od roku 1879 je současným duchem času, který vede lidstvo. Rudolf Steiner poukazuje na to, že Michael na této cestě napodobuje jakýmsi způsobem kosmické putování Kristovy bytosti: „Archanděl Michael se připravoval na to, aby sám sestoupil na Zemi, aby určitým způsobem znovu prožil to, co učinil jeho velký předchůdce sám Ježíš Kristus,⁷⁷ aby prožil tuto velkou událost, aby zaujal zde na Zemi své nové stanoviště a z hlediska Země tu dál působil“ (GA 174a, 17. 2. 1918).

To znamená, že Michael chce vstoupit od počátku své současné vlády do srdcí lidí, kde chce vytvářet stále více své nové sídlo, aby odtamtud znovu získal zpět vedení inteligence, které se zmocnil Ahriman. „Michael, který usiloval sestoupit ze Slunce k Zemi pro lidi zřící duchovno v kosmu, chce v budoucnosti zbudovat své sídlo v srdcích, v duších pozemských lidí“ (GA 240, 21. 8. 1924). Neboť jen když se tak stane, může lidem ukázat cestu, která vede z Ahrimanovy

říše ke Kristu. „Michael nemůže lidi k ničemu nutit, neboť možnost přinucení skončila v okamžiku, kdy inteligence zcela vstoupila do oblasti lidské individuality. - Ale v nadmyslovém světě sousedícím bezprostředně se smyslovým může Michael, jako majestátní vzorové jednání, vybízet k následování, rozvíjet to, co rozvíjet chce.“ To, co chce tímto způsobem v duchovním světě zejména rozvíjet, je zjevení božsky duchovního světla z počátku. V tomto světle původní kosmické inteligence, kterou přinesl z minulosti do přítomnosti a ve které není nic luciferského, může ukázat lidem jako vzor pro jejich jednání, „že *pro něj* bude Ahriman vždy jen nízký duch pod jeho nohama“ (tamtéž; kurzíva Rudolf Steiner).

Lidé, kteří se otevrou tomuto novému Michaelovu zjevení díky duchovní vědě, mohou tak zažít, „jak má být člověk veden ve svobodě *prostřednictvím Michaelova obrazu* v Ahrimanově sféře od Ahrimana ke Kristu“ (tamtéž). Tím je na tomto makrokosmickém procesu ukázáno na to, že Michael dnes vede lidské duše, které k němu patří, také k prožitku éterického Krista. Zření éterického Krista je podle duchovního bádání Rudolfa Steinera spojeno se sjednocením obou proudů éterizované krve v lidském srdci: mikrokosmického lidského proudu a makrokosmického proudu Kristova, jak ho lze nalézt v každém člověku od dob mystéria Golgoty. (Viz GA 130, 1. 10. 1911) Toto spojení se ale v člověku uskutečňuje jen tehdy, když se jeho srdce zcela osvobodí od sil draka, které se tam vkradly během zemského vývoje.

Jak se to stalo, popisuje Rudolf Steiner v přednášce z 27. září 1923, z níž vyplývá, že k vytvořené makrokosmické cestě od Michaela ke Kristu také existuje - v člověku samotném - jí odpovídající mikrokosmic- ká cesta, neboť v naší době působí v člověku samém jakýmsi zvláštním způsobem i Michaelovy síly. Září v něm dnes ve formě Michaelova éterického obrazu, který v lidském éterickém těle zrcadlí kosmické činy tohoto ducha času.

V tomto smyslu sděluje Rudolf Steiner, jak v posledních staletích západního vývoje si člověk prostřednictvím setkání s Michaelem v době před zrozením a později v inkarnaci smí vzít s sebou na Zemi ve svém éterickém těle Michaelův nadmyslový obraz. Neboť pokud by Michael i s celou svou kosmickou mocí vstoupil do člověka, pak by lidé nikdy nemohli zůstat svobodní. A proto sesílá Michael, protože

mu jde o lidskou svobodu, do lidské bytosti jen svůj obraz, který pak v oblasti hlavy nebo přesněji řečeno více ve směru týlu hlavy mohou vidět jasnovidci. A nyní se začátkem současné michaelské epochy od roku 1879 je tento obraz v éterickém těle tak silný, že může způsobit v lidském srdci skutečné vítězství nad silami draka. „A pak by se stala síla Michaelova v této lidské hlavě viditelnou, ale působící dolů k srdci, síla drtící draka, takže jeho krev proudí dolů ze srdce do údu člověka“ (GA 223, 27. 9. 1923). A pak Rudolf Steiner pokračuje: „V člověku žije éterický obraz Michaelův, který vede vlastní boj v člověku, a tak se může člověk v tomto Michaelově boji postupně stát svobodným, protože tento boj nevede sám Michael, ale oddanost člověka, kterou Michaelův obraz v něm vyvolává“ (tamtéž). S počátkem michaelské epochy v poslední třetině 19. století se stalo toto Michaelovo „éterické zrcadlení“ v člověku tak silné, že je-li mu „člověk oddán“, může uchopit a použít jeho duchovní sílu, aby osvobodil srdeční krajinu od dračích sil, které zde vystupují z nižší tělesnosti. Tím je ochráněn tento vnitřní prostor, v němž se uskutečňuje výše popsáný proces. Pak zde může probíhat spojení éterizovaného proudu lidské krve s proudem éterizované krve Kristovy. To ale vede v naší době k možnosti zřít Krista v jeho éterické podobě.

Michaelova činnost ve službě éterického Krista je tedy dvojitá: v makro- kosmu bojuje za duchovní prostor, ve kterém se může Kristus objevit před lidmi v nedefinované imaginaci. O jaký prostor se tu jedná? Je to právě ta sféra, v níž se dnes uskutečňuje Kristův éterický návrat a vytváří se tu jakýsi druh proměněného ráje díky zmrtvýchvstání Krista. Ve starých orientálních tradicích označovali tuto sféru jménem „Šamballa“, v níž jsou uchovávány původní síly lidstva. Je to také místo, kde po pádu do hříchu vyrostl nový rajský strom, který vznikl z obou propletených stromů - stromu poznání a stromu života - a který je hlídán Michaellem. (Viz GA 96,17. 12. 1906.)

O této prastaré „pohádkové říši“ Šamballa a jejím spojení s éterickým návratem Kristovým říká Rudolf Steiner: „Tak nastane v oné době, kdy lidé budou nejméně věřit dokumentům, nové přiznání se ke Kristu Ježíši tím, že lidé budou vrůstat do oblasti, kde ho budou nejprve potkávat: tím že budou vrůstat do tajemné země Šamballa ... A

k tomu prvnímu, co člověk uvidí, když se mu znovu ukáže Šamballa, bude patřit Kristus ve své éterické postavě“ (GA 118, 6. 3. 1910). Rudolf Steiner označuje tuto znovu se zjevující zemi Šamballa jako „protkanou světlem a světlem prozářenou“ nebo „oplývající nekonečnou plností života“, taková je tato duchovní oblast v zemské auře (tamtéž). Obě její hlavní vlastnosti - světlo a život - ukazují na spojení s dvojitým rajským stromem, se stromem poznání a se stromem života. Odkud přichází toto světlo a život do země Šamballa, ve které se dnes zjevuje éterický Kristus jako nositel světové lásky? Na procesu naplnění nové země Šamballa duchovním světlem v naší době se rozhodujícím způsobem podílí Michael se svým obrazem. Už v dávných dobách přinášeli z této země skuteční zasvěcení stejně jako bodhisattvové lidstvu vždy znovu duchovní síly vyššího poznání. Protože stojí od počátku s kosmickou inteligencí minulosti, má dnes Michael za úkol ji pro lidstvo spojit s oběma stromy a novým způsobem ji učinit přístupnou. „Michael se může ukázat ve světelné auře a dávající duchovní pokyn, ve kterých se zjeví veškerý lesk a všechna vznešenost minulé božské inteligence. Může také ukázat, jak působení této inteligence minulosti je v současné době ještě pravdivější, krásnější a ctnost nější, než byla veškerá dosavadní inteligence, která proudila plná klamu a svodů od Ahrimana.“ Tato „minulá božská inteligence“, kterou strážil Michael, také v sobě neobsahuje nic luciferského: „Michael přivádí v současném lidském životě minulost k působení tak, že ji vede ve smyslu pravého duchovního světového pokroku, který neobsahuje nic luciferského.“⁸³ Tímto způsobem dosahuje Michael ve zjevení světla božské inteligence úplné rovnováhy mezi luciferskými a ahrimanskými mocnostmi a stává se na této cestě - ve smyslu sousoší Rudolfa Steinera - současným vůdcem ke Kristu. Proto za citovanými slovy stojí ještě následující: „Mít stanovisko, k němuž v lidských dějinách vystupuje *Michaelovo světlo*, znamená také dokázat najít správnou cestu ke Kristu“ (tamtéž).

Ukázat lidem tuto novou cestu ke Kristu, která vyplývá z rovnováhy mezi ahrimanskými a luciferskými silami a jejíž umělecké ztvárnění nacházíme v sousoší Rudolfa Steinera, může Michael proto, poněvadž v lidské evoluci už dvakrát dosáhl vítězství, poprvé nad

luciferskými a pak nad ahrimanskými mocnostmi. Na začátku zemského vývoje srazil z vyšších duchovních sfér na Zemi zástupy luciferských duchů, což pak vedlo k takzvanému pádu do hříchu, popřípadě k tomu, že člověk získal samostatný rozum. „Tím, že Michael srazil tyto odpůrcí duchy k Zemi, mohl člověk následně získat svůj rozum, to, co vzniká v lidské hlavě“ (GA 194, 22.11.1919).

Na podzim roku 1879 pak Michael k Zemi svrhl po desetiletí trvajícím duchovním boji v nadsmyslových světech zástup ahrimanských duchů, které Rudolf Steiner také označuje jako „duchy temnoty“. (Viz GA 177, 14. 10. 1917.) Tím ale získal ahrimanský drak přímý přístup k éterickému tělu lidí. Současně ale, jak už jsme viděli, dává Michael vrůst do éterického těla člověka svému obrazu, aby v sobě mohl najít síly porazit nyní sám ve svém srdci ahrimanského draka. To také odpovídá současné cestě člověka ke Kristu, na které s Michaelovou pomocí ve své vlastní bytosti může člověk vytvořit rovnováhu mezi luciferskými silami, které působí v jeho hlavě, a ahrimanskou mocí draka, která vystupuje z oblasti vůle, neboli z jeho údů a oblasti látkové výměny. Touto rovnováhou mezi shora působícím Luciferem a zesponu útočícím Ahrimanem pak člověk může osvobodit Michaelovou mocí (jeho obrazem) střední sféru své bytosti od sil draka, a tak umožnit přístup Krista do lidského srdce.

Tomuto mikrokosmickému Kristovu procesu v člověku odpovídá v makrokosmu nová schopnost, schopnost zřít znovu se objevující zemi Šamballa v duchovním okolí Země, kde je možné se setkat s éterickým Kristem. Množství světla, s kterým se tam člověk setkává, pochází z minulé božské inteligence, již Šamballu dnes naplňuje Michael. A život, který proniká tuto oblast, tam přichází ze zvláštního spolupůsobení Krista. Neboť současné nové znovuoobjevení se země Šamballa je také spojeno s procesem, který Rudolf Steiner popisuje jako postupné vznikání „duchovní sféry“ v okolí Země, jež se od doby mystéria Golgoty vyvíjí k novému spojení se Sluncem. Vzniká to tak, že se éterická těla lidí, kteří už na Zemi přijali do sebe Kristův impuls, po smrti už úplně nerozpouštějí ve světovém éteru, ale vytvářejí substancí zmíněné „duchovní sféry“ kolem Země.

Přítom zde Rudolf Steiner používá stejný obraz jako při svém popisu Šambally. Tato země v dávných dobách poskytla lidem prvotní

zjevení duchovního světa, které jako vyšší moudrost přinesli na Zemi zasloužit. Ale tím, že se lidé stále více spojovali se světem hmoty, zmizela z jejich pohledu. Lze také říci, že tím, jak mizelo původní atavistické jasnozření, stávala se neviditelnou. S rozvojem nové schopnosti jasno- zření, která vede také ke zření Krista v éterickém světě, se znovu tato země objevuje, nyní ale nikoli jen naplněná světlem moudrosti, ale také novým životem.

Podobně popisuje Rudolf Steiner vznik zmíněné duchovní sféry. Co dříve žilo jako síly božského života ještě v lidských éterických tělech, to se spotřebovalo jejich stále těsnějším spojením s fyzickým tělem. A pokud by nepřišlo mystérium Golgoty, pak by brzy vedlo toto oslabení éterického těla k zániku fyzického těla, a tím také ke konci zemské evoluce.

Mystériem Golgoty nastalo proudění nového života do éterických těl lidí, kteří tvoří po své smrti zmíněnou duchovní sféru kolem Země. „Na Zemi musel tedy přijít impuls, kterým se to, co se spotřebovalo z pokladu staré moudrosti, znovu obnovilo, a tak v éterických tělech vyrostl znovu nový život, aby tak fyzičnost, jinak určená k rozpadu, mohla přitahovat nepomíjivost a mohla se naplnit éterickým tělem, které by ho učinilo nehynoucím a zachránilo by ho z pozemského vývoje. Tento život do éterického těla však přinesl Kristus.... Život se vléval Kristovým impulsem do éterického těla člověka, nový život, když život sám se už spotřeboval“ (GA 112, 5. 7. 1909).

A pak popisuje Rudolf Steiner v následující přednášce stejného cyklu, co se děje s tímto éterickým tělem příslušného člověka po smrti: „Od té doby [od mystéria Golgoty] existuje v éterickém těle člověka něco, co nespolupracuje se smrtí, co nepodléhá silám smrti na Zemi.... A tato síla [získaná z éterických těl, která zůstala,] vytvoří sféru kolem Země, která se stává Sluncem. Kolem Země se tvoří jakýsi druh duchovní sféry, která se utváří z oživených éterických těl“ (tamtéž, 6. 7. 1909).

Tato kolem Země se nově tvořící duchovní sféra je v přímém vztahu k zemi Šamballa, je dokonce sama její novou formou, jen popisovaná z poněkud jiného hlediska, ale jde o stejný proces. V jedné z pozdějších přednášek dává Rudolf Steiner toto oživení éterických těl

do souvislosti s éterickým návratem Krista: „Nyní musí éterické tělo znovu ožít a to souvisí s éterickým znovuzrozením Krista. Když éterická těla znovu ožijí, uží Krista“ (GA 254,19-10.1915). A vzpomeneme-li si na tomto místě ještě jednou na to, že Rudolf Steiner dává toto nové zření Krista do spojení se zjevením země Šamballa, pak nám z toho bude zřejmý vnitřní vztah této země k popsané duchovní sféře kolem Země.

Šamballa je tedy místem, kde se zjevuje éterický Kristus a současně místem, kde se tvoří „budoucí Země-Slunce“ (GA 112, 6. 7. 1909) jako protiklad k nitru Země, ze kterého působí síly, jež se staví proti tomuto procesu.

Tímto způsobem se v zemi Šamballa setkávají a společně působí bytost Kristova a Michael. Michael tam přináší světlo minulé božské inteligence, na níž neulpělo nic luciferského. A Kristus tam vnáší celou světovou budoucnost takovým způsobem, že k ní ahrimanské mocnosti nemohou mít vůbec žádný přístup. Na vyšším stupni se zde setkávají kosmické síly poznání (Michael) a života (Kristus), jež jsou vyjádřeny v imaginaci dvou vzájemně propojených stromů. Stejně jako v makrokosmu, tak působí i v mikrokosmu Michael vůči lidem - tím zůstává zachována jejich svoboda - jen jako obraz, to znamená prostřednictvím jeho obrazu v lidských bytostech. Jak jsme právě viděli, dává síla jeho obrazu v éterickém těle člověka vzniknout duchovnímu prostoru v srdci, který je očištěn od všech sil draka, a to umožňuje vědomé setkání s éterickým Kristem.

A k tomu ještě patří další proces. Ve druhé kapitole jsme se už zmínili, jak dnes člověk může dospět rozvíjením nového „intelektuálního jasnozření“, to znamená produhovněním své intelektuality, k vědomému vnímání éterického Krista. Tento mocný impuls k proměně myšlení dává člověku Michael. „Uvolňuje myšlenky z oblasti hlavy a otevírá jim cestu k srdci.... Nastala michaelská doba. Srdce začínají mít myšlenky.“ Neboli jinými slovy: „Ideje člověka nezůstávají jen,myslící“, ale stávají se v myšlení .vidoucí“. A když se člověk tímto způsobem stává se svými idejemi .vidoucí“, pak to první, co mu dnes vyjde vstříc z duchovního světa, je sám éterický Kristus. Tak vede Michael člověka k setkání s Kristem v éterickém světě.

Když si to uvědomíme, pak nás neudiví, že už v roce 1907, v jedné esoterické hodině, v níž Rudolf Steiner poprvé podrobně poukázal na souvislost Michaelova mystéria s rokem 1879, také zároveň poprvé zdůrazňuje téma Kristova nadsmyslového návratu. Neboť obě tyto události jsou spolu nerozlučně vzájemně propojeny. O návratu Krista říká Rudolf Steiner doslovně: „A jednou pak bude duchovní světlo zářit jasně a zářivě do temnoty: Kristus se znovu objeví na Zemi, i když ale v jiné podobě než tehdy. Vnímat Ho, sloužit Mu, k tomu jsme povoláni“ (GA 266/1, 5.12.1907). A o Michaelovi samotném říká Rudolf Steiner ve stejné esoterické hodině: „Je zářícím Sluncem, které dává zářit malému zástupu lidí esoterickou moudrost“ (tamtéž), zástupu, který se touto novou spirituální moudrostí postupně připravuje na to, aby mohl „vnímat“ éterického Krista a „sloužit Mu“.

Tak se objevují na pozadí celé anthroposohcké činnosti Rudolfa Stei- nera obě tato témata poprvé současně, aby pak o pět a půl roku později, 5. května 1913 v Londýně, vystoupila zcela otevřeně. Neboť v této zvláštní přednášce mluví Rudolf Steiner, důrazněji než kdykoli předtím, o současném Michaelově mystériu a o druhém, nadsmyslovém mystériu Golgoty, které označuje jako duchovní východisko pro následné zjevení Krista v éterickém světě. Také zde navzájem neoddělitelně spojuje tyto dvě události: počínající vládu Michaelovu a od dvacátého století na ni navazující nové „vědomí Krista“. „To bude ... postupně pronikat lidskými dušemi a zprostředkovatelem, vyslancem bude Michael, jenž je nyní poslem Kristovým“ (GA 152). Protože pramenem tohoto nového vědomí Krista je nadsmyslové mystérium Golgoty. Ale bytostí, která toto poznání přináší do lidských duší a chce, aby si ho uvědomili, je Michael. „Tak jako dříve vedl duše lidí, aby mohli pochopit, že jejich život na Zemi je řízen z nebe, připravuje teď lidstvo na to, aby se stalo schopné přenést Kristovo vědomí ze stavu nevědomí do stavu vědomí“ (tamtéž).

Tak působí v naší době obě tyto bytosti, duch času Michael a Kristus, jehož je Michael tváří od doby mystéria Golgoty, natolik vnitřně spojeny, že Rudolf Steiner je může označit jako jWnw bytost. „Tak budou moci stát vedle sebe: zážitek Michaela a zážitek Krista ... *Michael-Kristus* bude v budoucnosti stát jako směrovka na počátku cesty, po níž může člověk dojít kosmicky oprávněně mezi

luciferskými a ahrimanskými mocnostmi ke svému světovému cíli.“ Tím spojuje Rudolf Steiner společné působení Krista a Michaela v současnosti s podstatou sousoší Rerezentanta lidstva mezi Luciferem a Ahrimanem. Současně z toho vyplývá, proč mohou být pro naši dobu označováni jako jakýsi druh „michaelské trojice“, jejíž bytostnou podstatu spojuje Rudolf Steiner bezprostředně se současnou Michaelovou činností. V přednášce, kde zazněla ta nejdůležitější slova o moderním poznání Krista: „Pomyslete si, že Kristův impuls lze uchopit jen tehdy, když člověk ví, že ho musí vnímat jako princip rovnováhy mezi Ahrimanem a Luciferem, když ho správně postaví do této trojnosti“ (GA 194, 21. 11. 1919). A pak následují jako shrnutí tohoto obrazu další slova: „To všechno souvisí s posláním Michaela vzhledem k těm bytostem vyšších hierarchií, s nimiž stojí opět ve spojení“ (tamtéž). Neboť „od konce sedmdesátých let minulého století mu jde o to, když mu jen trochu vyjdeme vstříc, aby zprostředkoval pochopení Kristova impulsu v pravém slova smyslu“ (tamtéž, 23-11-1919).

Sousoší jako současné Michaelovo zjevení nám také dává možnost pohlédnout jinýma očima na stavební kompozici prvního Goetheana. Na východě vidíme postavu Rerezentanta lidstva, která překonává odpůrci mocnosti, a na západě, v červeném okně, tvář člověka, který se probudil k novému jasnozření (ovládá své plně vyvinuté lotosové květy) a ve svém srdci nese Michaelův *obraz* (proto je vyobrazen tak malý). Tento obraz osvobozuje vnitřní prostor srdce od sil draka, aby mohl člověk prožít setkání s éterickým Kristem. Tak krácejí společně: Kristus od východu a moderní člověk s vyvinutým novým jasnozřením s Michaelovou silou ve svém srdci od západu. A když se spolu setkají v dvojitém prostoru první stavby (jako by procházeli obě komory lidského srdce), pak může člověk obdržet od Krista sílu, aby se mohl postavit odpůřím mocnostem tak, jak je to zobrazeno v centrálním motivu sousoší. A člověk má dnes důležitý úkol - otevřít svůj střed, oblast srdce Kristovým silám. Neboť „čím dostává tato střední část naší lidské bytosti svou vnitřní logiku, vnitřní moudrost, schopnost orientace? Kristovým impulsem, tím, co do zemské kultury vstoupilo mystériem Golgoty“ (GA 194,28. 11. 1919). A to, co bylo řečeno, uzavírá Rudolf Steiner shrnujícími slovy: „K

naší lidské bytosti patří, abychom se nechali proniknout Kristovým impulsem“ (tamtéž).

Tento Kristův impuls, tuto Kristovu sílu dnes člověk potřebuje především proto, aby obstál v těžkých zkouškách, které na něj ještě čekají v epoše éterického návratu Krista. (Některé z nich popíšeme v příští kapitole.) Neboť tuto vyšší sílu, která může rozhodujícím způsobem zastavit každé zlo, lze získat jen vědomým spojením člověka s *Michaelem-Kristem*.